

Din Skog

Tips!

Hjälp
sällsynta små
mossor

**Skogsägare
på fyra ben**

**PROFFSIG
PLANERING**

**STOR SKILLNAD
PÅ SKÖTT OCH
OSKÖTT SKOG**

 SCA

DIN SKOG distribueras till skogsägare med skog i de fem nordligaste länen. Kontakt för frågor som gäller nya prenumeranter, adressändringar och reportagetips: misan.lindqvist@sca.com eller tel 060-19 31 16.

REDAKTION

Ansvarig utgivare:

Jonas Arvidsson

Redaktör:

Misan Lindqvist

Projektleddning:

Kerstin Olofsson Kommunikation

Formgivare:

Matsson Reklam & Information

På omslaget: Sara och Mikael Wallin

Omslagsfoto: Michael Engman

Tryck: V-TAB Vimmerby

Upplaga: 43 000

Citera oss gärna, men ange källan.

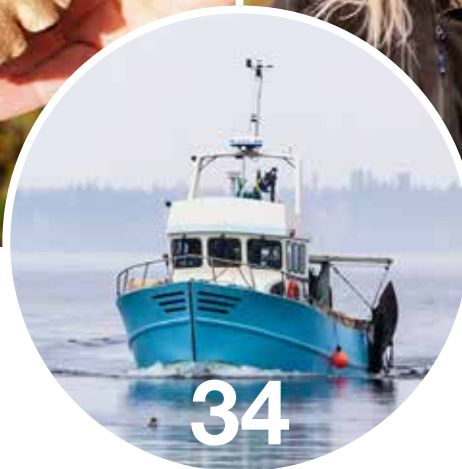
Adress: SCA Skog AB, 851 88 Sundsvall

Tel: 060-19 30 00

Hemsida: sca.com/skog

SCA värnar om den personliga integriteten för prenumeranter av våra tidningar. Läs mer om hur vi hanterar dina personuppgifter i vår integritetsskyddsinformation på sca.com. Om du inte längre vill prenumerera på Din Skog kontakta misan.lindqvist@sca.com så avslutar vi omgående hanteringen av dina personuppgifter kopplad till denna prenumeration.

KÄRNAN I SCAs verksamhet är den växande skogen, Europas största privata skogsinnehav. Kring denna unika resurs har vi byggt en välutvecklad värdekedja baserad på förnybar råvara från våra egna och andras skogar. Vi erbjuder förpackningspapper, massa, trävaror, förnybar energi, tjänster för skogsägare och effektiva transportlösningar.

INNEHÅLL

4 SKOGSÄGARE PÅ FYRA BEN

Sara och Mikael har skog, bin, äpplen och bageri.

9 FORMA DIN SKOG

Stor skillnad på skött och oskött skog.

19 UNDER LUPPEN

Vi tittar närmare på två av SCAs ansvarsarter.

20 SPÅR AV STENÅLDERN

Jan-Erik letar lämningar i sin skog.

24 LÄGRE SKATT OCH STÖRRE LUGN

Investera smart inför pensionen.

27 REBECCA JAGAR BJÖRN

Naturupplevelser och självförtroende.

30 PROFFSIG PLANERING

Så förenar man produktion med naturhänsyn.

34 SKOGSBRUK OCH LÖJROM

Andreas är en mångsysslare.

Debatten om skogen – vem kan man lita på?

DET ÄR MÅNGA som har åsikter om skogen och hur den ska användas på bästa sätt. Debatten präglas av många motstridiga budskap, så vem kan man lita på? Skogsbruket är komplext, med många intressen som ska balanseras – bland annat klimat, biologisk mångfald, äganderätt och skogens ekonomiska betydelse för Sverige. Men mediernas bevakning lyfter sällan komplexiteten, utan bidrar istället ofta till polarisering.

Nyligen presenterade Näringslivets medieinstitut en analys av den omfattande artikelserie som Dagens Nyheter har gjort om skogsindustrin. Där konstaterade utredaren att tidningen gör en ensidig granskning och utelämnar väsentliga perspektiv som är nödvändiga för en helhetsförståelse.

DN skriver exempelvis flera gånger att den riktigt gamla skogen minskar i omfattning. De jämför nuläget med läget för cirka 100 år sedan, men nämner inte det tydliga trendbrott som skedde vid mitten av 1990-talet. Sedan dess har den gamla skogen ökat. Genom att ta med vissa fakta, men utelämnar andra ger DN en missvisande bild.

DN VÄLJER ATT INTE lyfta fram fakta som skulle ge en bättre förståelse av skogsbruket och miljöintresset och hur man tillsammans kan samverka. DN belyser inte heller skogens ekonomiska betydelse för skogsägaren – vare sig man är en enskild person eller ett bolag – eller skogsnäringsens bidrag till Sveriges välfärd.

Medierna har en viktig roll att belysa och granska vårt samhälle, men det blir problematiskt när de väljer att inte berätta alla sidor av

historien. Låt oss gärna diskutera skogen, men vi behöver göra det utan skygglappar och med en rättvisande och nyanserad bild baserad på vetenskap. Då kan vi få en mer konstruktiv debatt med plats för alla parter.

VI PÅ SCA FORTSÄTTER att arbeta utifrån vår övertygelse om att en aktivt brukad skog gör mest nytta. Läs gärna vår artikel om skött kontra oskött skog på sidan 9 för att se hur stor skillnad det kan bli.

Vår tro på det aktiva skogsbruket har stärkts ytterligare av den nya rapporten "The forest carbon debt illusion" som visar att koldioxidutsläppen ökar om skogsbruket minskar! En brukad skog gör skillnad för klimatet och kan klara utmaningarna kring biologisk mångfald. Den bidrar också till samhällsutvecklingen i form av exempelvis arbetstillfällen, skatteintäkter och klimatsmarta produkter samtidigt som skogsägaren får ett ekonomiskt utbyte. Det går med andra ord att både bruka och bevara.

INOM DEN NÄRMASTE tiden är det många viktiga beslut som ska fattas kring skogen, både i EU och inom Sverige. Låt oss hoppas att besluten kommer att tas utifrån ett vetenskapligt underlag där man har vägt in skogens alla intressen.

JONAS MÅRTENSSON
AFFÄRSOMRÅDESCHEF SCA SKOG

På tapeten

EU vill detaljstyra skogspolitiken trots att det är frågor som ska hanteras av respektive land. EU tar inte heller hänsyn till de olikheter som finns vad gäller skogstillgångar och skogsskötsel.

Äntligen får vi ses igen! Digitala möten i all ära, men vi ser fram emot att kunna träffas hemma hos er skogsägare, i skogen, ordna skogs dagar och delta på mässor.

A man with glasses and a light blue t-shirt stands in a forest, smiling. He has his hand on his hip. The background is a lush green forest with tall trees and low-lying vegetation.

Skogsägare

Skogsbruk, bin, frukt- och grönsaksodling och ett bageri. Sara och Mikael Wallins verksamhet vilar på fyra ben, där skogen står för stabiliteten. Att få dagarna att gå är inga problem.

– Vilar gör vi i januari, säger paret glatt.

TEXT: MISAN LINDQVIST

FOTO: MICHAEL ENGMAN

på fyra ben

Mikael och Sara Wallin är skogsägare, bagare, biodlare och äppelodlare.

Fruktodlingen består av 80 träd, varav merparten är äppelträd.

Det är strålende solsken och blå himmel över den lilla byn Stensån i östra Härjedalen. Här bor Mikael och Sara Wallin, som efter många år på olika orter i Jämtland valde att flytta hit för fem år sedan.

– Jag är härifrån och mina föräldrar bor fortfarande kvar, medan Sara är uppvuxen i Ånge, säger Mikael. Vi pratade om att flytta hit då jag ville lämna IT-branschen.

Med i flyttlasset följde några hundar, 16 bikupor och ett stort intresse för tunnbrödsbakning.

– Målet var att kunna ägna oss åt skogen och bina och att få odla och baka – och kunna leva på det, säger Mikael.

– Jag vill gärna vara självförsörjande till en viss grad,

och framför allt veta vad det är jag äter, att det är ren mat, poängterar Sara.

SKOGEN EN VIKTIG DEL

I dag har de 16 bikuporna blivit 74 och fruktträdgården hyser nu 80 träd, med över 40 olika äppelsorter. På odlingsytor i närheten av huset finns allehanda bärbuskar, blommor och grönsaker medan de två växthusen prunkar av tomater och några vinrankor. Och i Ytterhogdal, två mil bort, bär ett rödmålat hus deras logotyp och ordet bageri. Den egna skogen, som finns runt byn, har utökats med nya skiften.

– Skogen har vi alltid haft med oss, säger Sara. Jag ärvde skog efter min pappa och Mikael tog över från sina föräldrar och så har vi köpt till en del.

– Skogen står för stabiliteten och är vår investeringsfond. Den gör det möjligt för oss att pröva oss fram och satsa på de andra verksamheterna, säger Mikael.

Bageridelen är deras grundjobb, som de ägnar sig åt tre-fyra dagar i veckan. Resten sköter de vid sidan av men när arbetet hopar sig, som i augusti när de skulle tömma kuporna på honung, så stänger de bara bageriet ett tag.

– Visst kan det bli lite mycket, men det är roligt, säger Sara. Vilar gör vi i januari. Det brukar bli en vecka på Kanarieöarna för att ladda batterierna. Men bara att få gå i skogen, fiska eller plocka svamp är ju ren avkoppling.

VARSAM SKÖTSEL

Skogen består främst av tallskog och den sköts varsamt. De har god hjälp av Mikaelns pappa som, trots att han passerat 80-årsstrecket, ofta och gärna tar stor del i arbetet med skogen.

– Vi har en skogsbruksplan som vi följer och när vi blir osäkra frågar vi pappa. Vi gör en hel del själva, till exempel gallra, röja och ta ner fröträd, men större åt-

... mer om Mikael och Sara

BOR: I Stensån, två mil från Ytterhogdal, Härjedalen.

FAMILJ: 2 vuxna barn, 4 barnbarn och 4 hundar.

FAVORITÄPPLE: Pirja (Sara) och Alexander (Mikael).

BÄSTA SÄTTET ATT AVNJUTA HONUNG: På nyskördade rödbetor med chevreost.

BÄSTA TUNNBRÖDSMACKAN: Nybakt med skinka (Mikael). Med rökt röding och hjortron (Sara).

”Vi är lagspelare och ser till att allt flyter på. Men vi är ekonomiskt sinnade och räknar på det vi gör för att få ihop allt.”

gärder som slutavverkning lejer vi bort. Sist var SCA här och avverkade åt oss. Plantering har vi jobbat tillräckligt mycket med när vi var unga så det lejer vi också bort, säger Mikael.

Bageriet är öppet två dagar i veckan och dagen innan förbereder Sara och Mikael surdegar och bakar sådant som kan göras i förväg.

– Grunden är mjukt tunnbröd. Vi började baka det många år innan vi startade bageriet. Sedan bakar vi även matbröd, bullar och lite kakor. Men inga konditorivaror. Vi har gott om kunder, särskilt under loven när många fjällresenärer passerar förbi. Vi säljer till ICA i Ytterhogdal och är även med i Reko-ringen för Härjedalen, där lokala tillverkare säljer sina varor via Facebook, berättar Mikael.

– Det märks att allt fler tycker att det är roligt med lokalproducerade varor, säger Sara.

HONUNG OCH SYLT

I bageriet säljer de också honung och olika sylter gjorda på bär som de har plockat själva. Även tomater och äpplen finns att köpa när det är säsong.

– Innan coronan var vi på en del marknader. Vi hoppas det blir möjligt igen under hösten, för det är väldigt kul att träffa och prata med kunder, säger Mikael.

Liksom skogen är äppelträden en långsiktig satsning, med flera sorter som kan bli uppåt 100 år

Sara trivs i växthuset där tomaterna växer så att det knakar.

Mikael tittar till några bikupor. Efter vintern har en bikupa ungefär 20 000 bin, men under högsommaren är de uppåt 80 000.

gamla. Men till skillnad från skogen ger fruktträden avkastning varje år.

– I år blir det runt 300 kilo äpplen, men framöver räknar vi med några ton. Det är en del pyssel med att ta hand om träderna men vi har god hjälp av Mats Andersson i Ytterturingen som kallas för äppelkungen i Ånge. Det han inte vet om äpplen behöver man nog inte veta, säger Mikael och fortsätter:

– I dag gör vi must av äpplena i vårt egetmusteri, och säljer på tetra och flaska. Men drömmen är att kunna tillverka och sälja egen cider!

FASCINERANDE MED BIN

I väntan på fler äpplen får de dock hålla till godo med en mer trögflytande produkt, i form av den egna honungen.

– Bin är fascinerande och man lär sig nya saker hela tiden! Ett bi kan som individ inte klara sig, men tillsammans driver de ett helt samhälle framåt. Och så gör de ju stor nytta för växtligheten genom pollineringen. Bina klarar sig i stort sett själva men under sommaren tittar vi till dem en gång i veckan. Vi har dem utlokaliserade inom ett 14 mil stort område, eftersom de behöver ett visst utrymme, säger Mikael.

– Och om de svärmar, vilket oftast är ett tecken på att de är trångbodda, brukar vi få telefonsamtal, säger Sara.

I augusti är det dags att skörda honungen, och då väntar två veckors intensivt arbete för Sara och Mikael.

– Vi får runt 900 kilo honung. Mikael hämtar in

den och jag slungar den. Sedan håller vi upp den på små glasburkar, förklarar Sara.

SAMMANSVETSAT TEAM

För Mikael är skogen det allra roligaste benet i deras verksamhet, medan Sara håller odlingen högst.

– Att få sätta sågen i en grov tall, det är grejer, ler Mikael.

– Jag gillar utmaningen i att odla, blir det något eller inte? kontrar Sara.

De två är dock ett väl sammansvetsat team, vars drivkraft är att få lönsamhet i sina verksamheter och bli bättre på det de gör – och att få leva naturnära.

– Det är en livsstil att bo och leva så här och aldrig att jag flyttar till stan igen, säger Sara.

– Vi är lagspelare och ser till att allt flyter på, konstaterar Mikael. Men vi är ekonomiskt sinnade och räknar på det vi gör för att få ihop allt.

I framtidsdrömmarna ryms både 60 buskar av blåbärstry, mer äpplen, egen cidertillverkning och att få göra i ordning ett gammalt torp som följde med det senaste skogsköpet.

– Vi har det vi gör, säger Mikael och ler. Det är tur att man är morgonpigg!

Du har stora möjligheter att forma din skog som du vill ha den. Genom aktiva val när det är dags för förnygring, röjning och gallring kan du till exempel bestämma vilka trädslag du vill prioritera, hur täta bestånd du vill ha och exakt vilka trädstammar du vill satsa på för framtiden.

– Ta chansen att styra utvecklingen mot de mål som du har. Om du inte gör det är det naturen som fattar besluten, säger Hanna Engström, en av SCAs skötselchefer.

TEXT: KERSTIN OLOFSSON

FOTO: MAGNUS EKLUND

Ta chansen att forma din skog!

Oavsett vad du har som mål med ett bestånd – kanske att forma en fin tallskog som ska bli din pensionsförsäkring, en lövskog med höga naturvärden eller en mix av produktion och naturhänsyn – så behövs det ofta aktiva val för att det ska bli som du vill.

Vad är det som styr utvecklingen i ett bestånd?

– Om du inte själv styr utvecklingen i beståndet är det andra faktorer som kommer att avgöra hur det utvecklas, bland annat konkurrens mellan olika trädslag och mellan stammar som står tätt. Ljuset och näringen räcker oftast inte till alla träd och därför sker det ett naturligt urval. Dessutom kommer faktorer som svampangrepp, snö, vind och viltbete att få en större påverkan på beståndets utveckling, jämfört med om du gör återkommande åtgärder, säger Hanna.

Ett välskött bestånd, där åtgärderna görs i rätt tid och omfattning, minskar den sammanvägda risken för skador. När man sköter ett bestånd har man också möjligheten att plocka ut skadade träd allt eftersom.

Om man inte gör medvetna val är det

inte så stor sannolikhet att ett bestånd blir som man hade önskat eller tänkt sig. Naturen prioriterar till exempel inte aktivt de raka och oskadade stammarna, som man gärna vill ha kvar om man tänker sig en produktionsskog. Dessutom får man tro- ligen klenare dimensioner och mer löv- träd än man önskat. Och även om man vill gynna naturvärden behövs det ofta åtgär- der för att nå dit man vill.

Det första steget är att bestämma sig för vad man har för mål med olika be- stånd, utifrån de förutsättningar som mar- ken har. Sedan utformar man förnygring, röjning och gallring för att nå dit.

Vilka är de allra viktigaste åtgärder-erna om man vill styra utvecklingen av sin skog?

– En rätt utförd förnygring och en röjning som utförs i rätt tid har en myck- et stor påverkan på beståndets utveck- ling. Åtgärderna under de första 15 åren lägger grunden för utvecklingen under beståndets resterande livstid. Om man har en skött ungskog får man dessutom bättre valmöjligheter när det är dags för gallring och förnygringsavverkning. Det gäller både om du vill göra en traditionell

slutavverkning eller satsa på någon annan skötselmetod.

Hur kan aktiv skötsel gynna natur- värden?

– Vid röjning kan du till exempel gynna trädslag som rönn, asp och sälg, som inte är så vanliga. På så sätt skapas det variation i skogen och det bidrar till biologisk mång- fald.

I äldre skog kan det också behövas åtgär- der för att bevara och utveckla naturvärden. Det finns en enkel tumregel: När det gäller äldre granskog gynnas värdena oftast bäst av att man lämnar området för fri utveckling. När det gäller tall- och lövskog brukar det däremot behövas åtgärder för att inte värdena ska utarmas på sikt. Man kan till exempel behöva plocka ut gran för att den inte ska ta över.

Vilka är dina bästa tips om man vill sköta skogen aktivt?

– En skogsbruksplan är superbra. Då ser du precis vilka åtgärder som behövs för att nå dina mål och du ser också när de bör utföras. Sedan är det också bra att vara ute i sin skog ibland för att se hur bestånden utvecklas.

Skillnaden mellan en skött och en oskött skog kan bli nästan ofattbart stor. Det blir tydligt i det här exemplet där vi visar utvecklingen i ett tallbestånd som sköts aktivt, jämfört med utvecklingen i ett bestånd där man inte gör några åtgärder alls.

I det övre exemplet har man gjort åtgärder för att forma tallbeståndet, med målet att skapa en hög tillväxt, hög kvalitet och hög andel timmer. I det nedre exemplet har skogen lämnats för fri utveckling.

Stor skillnad mellan

TEXT: KERSTIN OLOFSSON • FOTO: MAGNUS EKLUND

SKÖTT SKOG

PLANTERAT BESTÅND ca 5 år efter avverkning

5
ÅR

GENOM ATT PLANTERA tall har man fått en riktigt snabb start på det nya beståndet. Tallarna är livskraftiga och har redan hunnit växa sig relativt stora. Genom att plantera vinner man något år i tillväxt redan från start, eftersom plantorna har vuxit till sig på plantskolan innan de sätts på hygget.

Dessutom kommer man att tjäna mycket på att man har satt förädlade plantor. I flera decennier har skogsbruket "avlat" på de träd som växer allra bäst och fått fram bättre och bättre plantor. Dagens förädlade plantor ger skogar som växer ca 25 procent bättre än oförädlade skogar.

Det här kommer att bli ett bestånd som växer betydligt snabbare och jämnare än ett som har självföryngrats. Dessutom har man gjort ett tydligt val av vilket trädslag man vill satsa på.

OSKÖTT SKOG

SJÄLVFÖRYNGRAT BESTÅND ca 5 år efter avverkning

5
ÅR

HÄR HAR MAN LÄMNAT FRÖTRÄD för att de ska sprida frön över den avverkade ytan, men man har inte gjort någon markberedning. En del tallplantor börjar komma upp, men de är få och små. De tallfrön som fröträden släpper ifrån sig har svårt att gro i konkurrensen med ljung och lav, vilket gör att plantorna koncentreras till vissa fläckar där marktäcket har skavts av, till exempel på vissa partier där skogsmaskinerna har kört.

Även om det sker en viss föryngring dröjer det troligen många år innan beståndet har tillräckligt många huvudplantor för att räknas som en godkänd föryngring enligt skogsvårdslagen. Det kommer att bli ett bestånd med stor variation i trädhöjd och mycket luckor där det inte växer några träd alls.

skött och oskött skog

RÖJT BESTÅND ca 12 år efter avverkning

12
ÅR

GENOM RÖJNINGEN har man kunnat styra beståndet mot det trädslag man vill ha, i det här fallet tall. En stor andel av lövträden har röjts bort i de delar av beståndet där virkesproduktion är i fokus. I stället kan man prioritera lövträd i andra delar, som till exempel vid surdråg, kantzoner mot bäckar och kanske i ytterkanten av beståndet.

De tallar som är skadade eller sjuka har röjts bort, medan de som har fin kvalitet har lämnats kvar.

Efter röjningen får de kvarvarande stammarna utrymme att breda ut sina kronor. På så sätt kan de fånga upp mer ljus och växa bättre. En annan effekt av röjningen är att marken värms upp mer, tack vare att mer solljus når ner. Värmen ger rötterna bättre förutsättningar att växa, bli stabila och ta upp mer näring. Röjningen blir alltså en riktig tillväxtboost!

ORÖJT BESTÅND ca 12 år efter avverkning

12
ÅR

OM MAN INTE RÖJER missar man en viktig möjlighet att välja vilket trädslag som ska dominera i beståndet. Då blir det oftast lövträden som tar över. Tallarna har det svårare i konkurrensen och växer därför sämre och blir kläna.

Det är också stor risk att lövträdens grenar orsakar piskskador på tallstammarna när det blåser. I sådana skador är det lätt att olika skadesvampar får fäste.

I ett oröjt bestånd blir det stor konkurrens om ljus och näring. Det är en hög tillväxt i beståndet, men eftersom den är fördelad på väldigt många stammar blir de flesta stammarna kläna. Träd som är skadade växer vidare, sida vid sida med träd som har en högre kvalitet.

GALLRAT BESTÅND ca 40 år

40
ÅR

HÄR HAR MAN FORTSATT att forma ett fint tallbestånd. En första gallring har gjorts där man främst har plockat ut stammar som har låg tillväxt eller är skadade på något sätt. De finaste tallarna har sparats för framtiden. Det var lättjobbat för avverkningsmaskinerna, vilket gynnar skogsägarens ekonomi.

Ett bestånd blir alltid känsligt under ett par år efter en gallring, men tack vare att det här beståndet var väl röjt har stammarna kunnat växa sig relativt grova och rötterna har kunnat utvecklas bra. Det ökar förutsättningarna för att skogen ska kunna klara sig från snöbrott och vindfällen.

Att gallringen gjordes i rätt tid, innan träd-kronorna blivit alltför "upphissade", minskar också risken för skador. (Grenarna längst ner på stammarna dör när det blir tätare och mörkare vid marken. När en större del av stammen blir kal säger man att kronan "hissas upp".)

OGALLRAT BESTÅND ca 40 år

40
ÅR

DET FINNS INTE TILLRÄCKLIGT med näring och ljus till alla träd. Eftersom det inte har gjorts något urval genom röjning har naturen tagit beslutet. Lövträden, som växer snabbare än barträden i början, har börjat ta över i beståndet och en del tallar har dött av konkurrensen.

De flesta tallar som lever har bra kvalitet med fina kvistar, men stammarna är klena. Om man skulle gallra nu så handlar det främst om att plocka bort lövträd som står för tätt och ett fåtal tallar som kan bli massaved. Lönsamheten skulle därmed bli låg. Kanske blir gallringen till och med en kostnad i stället för en intäkt.

Valmöjligheterna inför framtiden är begränsade. Det är svårt att forma något annat än en gles tallskog med ett stort inslag av lövträd. Om det var en tallskog man hade tänkt sig blir det en stor ekonomisk besvikelse. Om man gallrade skulle tallarna också vara extra känsliga för snöbrott och vind, eftersom beståndet inte har röjts.

Ett alternativ är att tänka om och satsa på att skapa en lövskog med höga naturvärden eller ett lövbestånd för att få fram massaved eller eventuellt björkkubb. Men även då krävs aktiva åtgärder.

GALLRAT BESTÅND ca 55 år

BESTÅNDET HAR GALLRATS för andra gången. Vid gallringen fanns det goda möjligheter att välja vilka träd som skulle plockas ut och vilka som skulle lämnas kvar. En stor andel av stammarna hade hunnit bli så grova att de klassades som timmer och därmed gav en bra inkomst. Skördaren kunde jobba snabbt och effektivt, vilket innebar lägre gallringskostnader. Väldigt få träd har konkurrerats ut.

Återigen valde man att spara de allra finaste stammarna, för att få ut så mycket värdefullt timmer som möjligt vid den kommande förnygringsavverkningen. Man är på god väg mot slutmålet!

Tack vare gallringen finns det också goda möjligheter att gödsla skogen för att öka tillväxten och värdet ytterligare.

55
ÅR

OGALLRAT BESTÅND ca 55 år

FLER TALLAR har dött av konkurrensen och det är en stor andel björk i beståndet. De tallar som lever har en stor spridning i kvalitet och diameter, men generellt är stammarna klena. Granar har börjat växa in under tallarna och lövträden. Beståndet är risigt och svårjobbat.

Nu har man få valmöjligheter kvar. Att göra en gallring skulle innebära stora risker för snöbrott och stormskador. Träden har inte haft någon möjlighet att växa sig kraftiga och få stabila rötter och är därför alltför känsliga. Om man ändå gör en gallring krävs det troligen en röjning först, för att skördaren ska kunna arbeta effektivt. Timmerandelen blir mycket låg, vilket försämrar lönsamheten.

Kanske är det bäst att avvakta för att göra en tidig förnygringsavverkning.

55
ÅR

**DAGS FÖR FÖRYNGRINGSÄVVERKNING
ca 100 år**

TACK VARE AKTIVA val med plantering, röjning och gallring har målet nåtts – nu står det en rejäl och värdefull tallskog här. Det är de allra finaste stammarna som står kvar. Träden har haft goda förutsättningar att växa bra ända fram till föryngringsäverkningsen och de grova stammarna ger en riktigt hög andel timmer, omkring 80 procent. Det grova virket gör också att äverkningskostnaderna per kubikmeter blir låga.

Den aktiva skötseln har även bidragit till att skaderiskerna har varit relativt låga under beståndets omloppstid. Dels har träden fått möjlighet att växa sig stora och kraftiga. Dels har de inte stått så tätt, utan hela tiden utsatts för en del vind och snö och därmed kunnat anpassa sig efter det.

Hela beståndet ser inte likadant ut, utan i vissa områden finns det mer lövträd, för att skapa variation och en levande skog.

**100
ÅR****50 %****50 PROCENT HÖGRE INTÄKT VID FÖRYNGRINGSÄVVERKNINGEN**

DEN SKÖTTA SKOGEN ger en mycket större intäkt än den oskötta när det är dags för föryngringsäverkning. Skillnaden kan bli så stor som 50 procent. Dessutom har den som skött skogen aktivt kunnat göra minst två lönsamma gallringar innan det är dags för föryngringsäverkning.

**DAGS FÖR FÖRYNGRINGSÄVVERKNING
ca 100 år**

TALLARNA HAR HÅFT tuff konkurrens under hela omloppstiden och därför inte fått bra förutsättningar att växa och bli grova. En hög andel har redan dött.

Timmerandelen är låg, bara omkring 20 procent. Det innebär både lägre virkesintäkter och högre kostnader per äverkad kubikmeter. De träd som har tagit över och producerat mest virke är inte aktivt utvalda, så kvaliteten är mycket varierad.

Om man strävade efter att få ett fint tallbestånd blir det här en stor misräkning. Och om man hade som mål att få ett bestånd med höga naturvärden blev resultatet inte heller särskilt lyckat. Genom aktiv skötsel hade man kunnat skapa mycket bättre förutsättningar för den biologiska mångfalden.

**100
ÅR**

Profilen

SCA Skogs virkesköpare ser fram emot att återigen få träffa skogsägare på skogs dagar och evenemang.

– Efter en lång tid med social distansering gör vi oss redo för att få möta våra kunder igen. Vi har verkligen längtat efter det, säger Karin Jansson, som leder SCAs virkesköpare i Hälsingland och delar av Härjedalen.

TEXT: MISAN LINDQVIST • FOTO: PER MATSSON

Äntligen dags att träffas!

Hur tänker SCA kring fysiska träffar för skogsägare i höst?

– Vårt mål är att kunna mötas igen på träffar. Efter så lång tid med nästan enbart digitala möten märker vi att det finns ett behov av att få ses på riktigt. Vi börjar i liten skala med några träffar där vi kan ses i mindre grupper och vara utomhus. Det blir främst på de orter i Norrland där vi har våra lokalkontor. Kanske får man tillfälle att prata med oss utanför ICA eller liknande, håll utkik! Sedan pratar vi om gallringsträffar och lite annat, men det är inte riktigt klart än.

Vi har dock hunnit med en del evenemang redan nu. I september var vi med på utomhusmässan Mittia i Ljusdal. Vår monter var välbesökt, vilket var så roligt! Vi arrangerar även en röjningsträff i Umeå i början av oktober.

Vi har också haft träffar för skogsägare som bor i Stockholm, men som äger skog i Norrland. Då fick skogsägare boka in ett personligt rådgivningsmöte med en virkesköpare för att kunna sitta och prata i lugn och ro. Vi ska troligen ordna fler sådana träffar till våren. Då tänker vi komplettera de enskilda mötena med ett gemensamt evenemang för alla. Det har vi haft tidigare och det lockade fler skogsägare och fler bokade in rådgivning.

Hur tänker ni kring coronan nu?

– Bara för att restriktionerna är borta så betyder det ju inte att smittspridningen har försvunnit. Alla måste ju fortsätta att hålla i och hålla ut. Därför har vi inte planerat för några mer omfattande träffar än, utan håller det lite enkelt. Vi följer utvecklingen noga för att hålla oss uppdaterade om läget. Vi vill så gärna träffa våra kunder, men det ska ske på ett tryggt och säkert sätt.

Fortsätter ni med digitala träffar?

– Ja. Pandemin har ju lärt oss att det går bra att mötas digitalt och vi kommer att fortsätta att arrangera webinarier och liknande. Det är ett bra sätt att möta dem som inte kan komma till våra träffar. I november planerar till exempel våra virkesköpare i Jämtland att ordna en digital skogsägarskola för dem som nyli-

gen har köpt skog och så planerar vi för ett webinarie om vår digitala tjänst Skogsvinge.

Vad gäller om man vill ha enskild rådgivning?

– Skogsägare är alltid välkomna att boka in enskilda möten med sin virkesköpare. Antingen träffas man fysiskt eller så bokar man ett telefonmöte eller en digital träff via datorn. Vår tjänst Skogsvinge är ju toppen för där kan båda parter logga in och enkelt se skogsägarens fastighet och diskutera framtida åtgärder. Om man har svårt att få tiden att räcka till ställer vi gärna upp på rådgivning över din lunchrast.

Har du något tips för skogsägare – vad bör man tänka på i höst och under vintern vad gäller skog och åtgärder?

– Njut av skogen och höstens färger! Passa på att ta en skogs promenad och se över din skog. Sedan vill jag slå ett slag för att gå igenom sin skogsbruksplan tillsammans med sin virkesköpare och titta på åtgärdslistan. Kanske har du ett bestånd som det är dags att skörda resultatet av nu och beställa en föryngringsavverkning.

Det är också bra att börja tänka på nästa års skogsvård. Inte minst plantering, så att du garanterat vet att du får de plantor du vill ha. Väljer du vår tjänst *Ny skog med föryngringsgaranti* så blir det enkelt. Då tar vi helhetsansvaret för markberedning och plantering och garanterar dig en godkänd plantering med en återväxtkontroll. Det är en efterfrågad tjänst som allt fler skogsägare får upp ögonen för.

... mer om Karin

BOR: I Matfors med sambo och son.

DET DRIVER MIG I MITT ARBETE: Att få arbeta för skogen, skogsindustrin och skogsägaren. Att nå resultat, utvecklas och ha roligt på jobbet med alla kollegor.

BÄSTA HÖSTTIPSET: Gå ut och se på naturens vackra färger, andas in frisk luft, njut av den fina höstsolen och ta en gofika. I det lilla finns det stora.

LIVSMOTTO: "Det vill gärna bli bra!"

EU:s skogsstrategi

– missar skogsnäringens totala klimatnytta

I somras presenterade EU sin nya skogsstrategi. Efter att tidigare utkast fått skarp kritik har man nu vägt in fler skogliga värden. Men det är fortfarande en bit kvar till europeisk samsyn om skogsindustrins bidrag till en grön omställning.

– Vi vänder oss också emot att EU vill gå in i och detaljstyra hur skogen ska skötas, trots att skogspolitiska frågor ska vara en nationell angelägenhet enligt EU:s fördrag, säger Hans Djurberg, SCAs hållbarhetschef.

Skogsstrategin stakar ut riktningen för skogsnäringen inom EU. Den påverkar många processer där EU har mandat att fatta beslut, som exempelvis LULUCF som handlar om markanvändning. Strategin tar inte hänsyn till de stora olikheterna som finns i EU vad gäller skogstillgångar och skogsskötsel.

Kommissionen medger i större ut-

sträckning än tidigare att skogen har många olika värden som lagstiftare behöver väga in. Men strategins huvudsakliga fokus ligger fortfarande på skogens roll som kolsänka.

– Det är viktigt att inte begränsa skogens värden till att handla om kollagring och biologisk mångfald. Vi behöver även lyfta fram att det hållbara skogsbruket har en viktig roll i en omställning till en hållbar, biobaserad ekonomi, säger Hans.

Branschorganisationen Skogsindustrierna konstaterar att EU-kommissionen

fortsätter att nedvärdera kortlivade produkter i sin skogsstrategi.

– I debatten upprepas mantrat att fyra av fem träd används till kortlivade produkter som snabbt eldas upp, men vi behöver alla produkter från skogen. Vem vill klara sig utan toalettpapper och andra hygienprodukter? Och hur ska samhället ställa om från fossil olja och plast om vi inte använder skogen till att tillverka papper och kartong. Det viktiga är att vi fortsätter använda hela trädet så resurseffektivt som möjligt och att vi alltid

FAKTA: EU:s skogsstrategi

EU:s skogsstrategi ska ersätta den som publicerades 2013 och är en del av EU-paketet "Fit for 55", som ska åstadkomma 55 procents minskning av växthusgaser till 2030 jämfört med 1990 års nivåer. Strategin är omfattande och har en tydlig inriktning på att bevara biologisk mångfald, skydda värdefull natur och klimat och öka kolinbindningen i skogen.

Man ska bland annat ta fram ett ramverk för återuppbyggnad av hälsosamma skogar, med bindande mål och ett strikt skydd för gammal skog där all gammal kontinuitetsskog ska skyddas från skogsbruk. Strategin förordar dessutom att man ska undvika tunga maskiner i skogsbruket och undvika intensiv avverkning under fåglarnas häckningsperiod.

Det är inte klart hur och när den nya skogsstrategin kan få betydelse för svenskt skogsbruk och svensk lagstiftning.

Ökade utsläpp om skogsbruket minskar

planterar nya träd efter avverkning, säger Emma Berglund, Skogsindustriernas talesperson i europeiska skogsfrågor.

En stark invändning mot skogsstrategin är att EU går in i och styr hur skogen ska skötas i medlemsländerna.

– Kommissionen erkänner den nationella kompetensen gällande skogspolitik men vill ändå gå in i och styra hur skogen ska skötas, på detaljnivå. Till exempel innehåller skogsstrategin fortsatt skrivningar om att kalhyggesbruk inte ska användas, säger Emma. Skogsbruk ska inte definieras på EU-nivå, det måste göras närmare de som sköter skogarna och anpassas till varje lands förutsättningar.

Vad betyder då strategin för enskilda skogsägare?

– På kort sikt får den inte så stor påverkan. Att skogsstrategin innehåller skrivningar om att kalhyggesbruk ska användas försiktigt betyder till exempel inte att vår skogsvårdslag behöver anpassas just nu.

– Men på längre sikt kan strategin få större betydelse eftersom den sänder helt fel signaler till andra processer inom EU, bland annat arbetet med att ta fram EU-direktiv som har en mer direkt påverkan på det svenska skogsbruket. Vi behöver jobba aktivt, via våra politiker men även i Bryssel, för att få styra det svenska skogsbruket nationellt, säger Hans.

Mängden koldioxid skulle öka kraftigt i atmosfären om Sverige skulle sluta med skogsbruk. Det visar Skogsindustrierna nya rapport "The forest carbon debt illusion". Med rapporten vill man bredda perspektivet i dagens skogsdebatt.

Det finns debattörer som hävdar att skogsbruk på kort sikt leder till ökade koldioxidutsläpp. Det grundar sig på ett snävt perspektiv på skogsnäringen och på att skogsbruk ofta betraktas isolerat från resten av värdekedjan, menar rapportförfattaren Peter Holmgren, tidigare chef för FAOs globala klimatarbete och i dag rådgivare inom hållbar utveckling.

– För att kunna dra korrekta slutsatser om vi får ökade eller minskade koldioxidutsläpp genom skogsnäringen måste vi se till helheten. Vi behöver jämföra scenarier som spänner från ett aktivt till ett inaktivt skogsbruk, säger Peter.

I rapporten har han med hjälp av data

från svensk riksskogstaxering analyserat hur olika nivåer av skogsbruk i Sverige påverkar kolflöden och koldioxidkoncentrationen i atmosfären.

– Slutsatsen är att mängden koldioxid skulle öka i atmosfären om vi minskar vårt skogsbruk. Det är inte så sensationellt sett i ett längre perspektiv, eftersom de flesta är överens om att en obrukad skog varken levererar virke till förnybara produkter eller klarar att behålla allt kol som lagras in. Men det viktiga är att det även gäller i det korta perspektivet. Minskar vi användningen av skog ökar användningen av fossilbaserade material och då ökar de totala utsläppen. En tillfälligt ökad kolinlagring i skogen klarar inte att kompensera för detta, säger Peter Holmgren.

– Rapporten bekräftar hur viktigt det är att aktivt sköta skogen. Den visar också att vi måste ta ett helhetsgrepp om skogen och skogsindustriprodukternas betydelse för klimatet, säger Hans Djurberg, SCAs hållbarhetschef.

SLUTSATSER I RAPPORTEN:

- Det uppstår ingen kortsiktig kolskuld i våra långsiktigt brukade skogar jämfört med alternativen att minska eller upphöra med avverkning. Tvärtom ökar kollagret i skogen kontinuerligt, samtidigt som träbaserade produkter minskar fossila utsläpp.
- Mängden koldioxid ökar kraftigt i atmosfären om Sverige slutar med skogsbruk.
- En tioprocentig minskning av avverkningarna får ingen effekt på klimatet, men mängden fossila utsläpp skulle öka.
- Det behövs fler vetenskapliga studier av skogssektorns klimatpåverkan där man tar hänsyn till helheten av skogsbruk och skogens förnybara produkter i den biobaserade ekonomin.

Läs mer på [skogsindustrierna.se](https://www.skogsindustrierna.se)

Expansion Obbola går enligt plan

SCAs storsatsning vid kraftlinerbruket i Obbola har kommit halvvägs. Nu börjar maskinerna att monteras och hela expansionen ska vara klar 2023.

INVESTERINGEN I OBBOLA omfattar 7,5 miljarder kronor. Bland annat byggs en ny pappersmaskin, en ny mesaugn och en ny fiberlinje för returpapper. Den nya mesaugnen är redan klar och ska tas i bruk i slutet av året. Den ska eldas med pellets, vilket innebär att utsläppen av koldioxid minskar med 20 000 ton per år.

Maskinhallen är till stor del klar och i slutet av augusti anlände ett stort fartyg från Kina fullastat med utrustning till den nya pappersmaskinen. Montaget har börjat och under hösten trappas arbetet upp. Från oktober/november kommer omkring 600 personer att arbeta med maskinmonteringen.

När expansionen är klar ökar Obbolas kraftlinerproduktion från 450 000 ton till 725 000 ton årligen. Det betyder att SCA

FOTO: JANI KOSKELA

Obbolas nya pappersmaskin ska nu börja monteras i maskinhallen.

ännu bättre kan möta den växande efterfrågan på förnybara förpackningar och innebär en tryggad efterfrågan på massaved i hela regionen.

FOTO: NINA VARUMO

SCA deltar i fotoprojekt med kvinnliga sjömän

SCAs **RORO-FARTYG "SCA Ortviken"** ingår i ett fotoprojekt som ska bredda bilden av yrkesgruppen sjömän och synliggöra de kvinnliga sjömännen. Förhoppningen är att det kan locka fler kvinnor till yrket.

Fotografen Nina Varumo har under projektets gång bland annat fotograferat de kvinnliga besättningsmän som arbetar på "SCA Ortviken". Bilderna kommer senare att bli en del av projektets utställningsmaterial.

Flera vattenvårdsprojekt på SCAs mark

SCA deltar i flera EU-projekt där målet är att restaurera olika vattendrag. Tanken är att återskapa livsmiljöer för bland annat flodpärlmusslan, skapaniamossor och öring.

RIVERS OF LIFE är ett stort naturvårdsprojekt som ska pågå till 2025 i Jämtlands och Gävleborgs län. Syftet är att värna och återskapa de naturvärden som finns och har funnits i vattenlandskapet. Genom att restaurera 120 km strömsträckor vill man skapa friskare och mer välfungerande ekosystem, som kan ge mer fisk i vattnen.

Projektet drivs främst av länsstyrelserna, men SCA är en av flera markvärdar och ska även göra vissa åtgärder som underlättar för fiskar att röra sig fritt i vattendragen. SCA deltar även i arbetet med att göra åtgärder för mikroskapania och att återplantera flodpärlmussla.

SCA är också med som markvärd i EU-projektet Ecostreams for LIFE, som är ett samarbetsprojekt mellan länsstyrelserna i Jämtlands, Västernorrlands och Västerbottens län. Det pågår mellan 2021 och 2026 och är det största vattenvårdsprojektet i Sverige hittills.

SCAs ANSVARSARTER UNDER LUPPEN

SCA har utsett 203 ansvarsarter som vi tar ett särskilt ansvar för eftersom de förekommer på vår mark och kan påverkas negativt av skogsbruk. Arterna omfattar bland annat mossor, lavar, svampar, kärlväxter, fåglar och insekter.

Vårt mål är att bevara dessa arters livsmiljöer så att de kan leva vidare i våra skogar. I vår nya serie "Under luppen" tittar vi lite närmare på några av ansvarsarterna och deras livsmiljöer.

TALLGRÅTICKA

Tallgråticken (*Boletopsis grisea*) är en marklevande svamp som bildar mykorrhiza med tallar. Tallen får näring från svampen medan svampen får socker från trädets fotosyntes. Tallgråticken är klassad som sårbar i den svenska rödlistan. Den trivs bäst i så kallade sandtallskogar, som inte har varit kalavverkade. Sandtallskogar är näringsfattiga och består av torr sandig mark där det växer gles tallskog. Den här typen av skogar är ofta präglade av bränder.

Tickan gynnas av soliga, luckiga skogsmiljöer och det är därför viktigt att skapa variation mellan täta och öppna delar. Eftersom den trivs på mark som alltid varit trädbevuxen bör man inte göra en traditionell förnygringsavverkning. Däremot kan man i vissa fall använda alternativa metoder för att ta ut virke. Det är viktigt att trädkontinuiteten bevaras och att lämna fröträd och trädgrupper så att trädets rotsystem bevaras. På så sätt kan svamparna flytta från en trädgenerations rötter till en annan och leva vidare.

Tickan behöver även blottad mark med mineraljord och gynnas därför av naturvårdsbränningar.

FOTO: MICHAEL ENGMAN

FOTO: MIKAEL BERG

Tallgråticken trivs i öppen sandtallskog med trädkontinuitet där den bildar mykorrhiza med tall.

MINDRE FRÅGETECKENBOCK

Mindre frågeteckenbock (*Evodinus borealis*) är bara ca 10 mm lång och har antenner som är längre än halva kroppen. Skalbaggen är klassad som sårbar i den svenska rödlistan och trivs bäst i gamla barrnaturskogar med långsamväxande granar.

Skalbaggens larver lever under löst sittande bark på klena stammar eller grövre grenar på gran och tall i skuggiga och fuktiga barrskogar. Träden är vanligtvis mer än 150 år gamla, trots att de inte är grova. Den fullbildade skalbaggen flyger under ett par veckors tid i början av sommaren.

För att gynna den mindre frågeteckenbocken är det viktigt att skydda fuktiga granskogar med död ved och gamla träd som har grov bark, skador och håligheter. Vid avverkning av granskogar ska man se till att lämna trädsmällor på lämpliga ställen som får växa in i den nya skogen och åldras för att så småningom skapa lämpliga livsmiljöer.

Mindre frågeteckenbock är särskilt förtjust i vita blommor. Den sitter gärna på blommande rönn och hägg liksom på vitsippor, eller som på bilden: på en blomklase av svart trolldruva.

FOTO: BENGT LARSSON

Jan-Erik har spår i sin skog

Skogen har gått som en röd tråd genom Jan-Erik Granströms liv. Förutom jakt och åtgärder som röjning, gallring, avverkning och plantering har letandet efter fornlämningar på de egna markerna varit ett stort intresse. Många av hans fynd är daterade till stenåldern.

TEXT: JOHANNA LINDQVIST

FOTO: HENKE OLOFSSON

Det är som om Jan-Erik Granström går runt i sin egen trädgård när han promenerar längs skogsvägen.

Han uppmärksammar varje skiftning som skett sedan dagen innan och tittar noga på spår i mossan efter vad som kan vara rådjur och på myrstackar som är högre än honom själv.

I huset i den lilla byn Åsen i Västerbotten har han bott i 80 år. Familjen flyttade dit när Jan-Erik var tre år gammal. Där och i den stora egna skogen är han hemma.

– En gång när en vän hade gått vilse under älgjakten fick jag guida honom via radio. Jag frågade honom var han var. ”Jag står här vid tre stora torrstubbar”, sa han. ”Jamen, kolla då hur myrstackarna står och åt vilket håll trädens grenarna är längst. Det är söder – du ska gå rakt västerut”, sa jag. Jag har lärt känna all mark sedan jag gick med på jakt som barn.

BJÖRNAR OCH STENÅLDERSFYND

Historierna är många och tar aldrig slut. Jan-Erik Granström rabblar årtal och namn och har ett impo-

av stenåldern

Jan-Erik Granströms bästa fynd – en gravsättning. En sådan ser ofta ut som en förhöjning där stenar ligger på varandra.

... mer om Jan-Erik

ÅLDER: 83 år.

BOR: Åsen och Skellefteå.

FAMILJ: Två barn, fem barnbarn och ett barnbarnsbarn.

PÅ JAN-ERIKS CV: Var med och jobbade med flottningen som dammvakt 1953–1961. Aktiv fotbollsspelare mellan 1953 och 2008. Jobbat inom industrin "Med allt utom svarvar". Roligast var åren som anställd av Korpen. Har skrivit två böcker, en om den lokala sportklubben Örnvingen och en om byarna Åsträsk, Åsen och Sikån. Är en hejare på att måla, teckna och lösa korsord.

På skogsvägen som leder från huset har Jan-Erik Granström gått oräkneliga gånger. Skogen har han ärvt av sin far.

Jan-Erik Granströms första fornlämningsfynd gjorde han på 1950-talet. Två yxor i flinta, en vanlig och en båtyxa för att urholka trä med. Dem har han fortfarande kvar.

nerande minne. Det handlar om björnar han mött, hur han startade i tidig ålder med skogsbruket och var förman vid 16 års ålder, hur timmer fallit och slagit honom medvetlös och hur han som barn fick agera hund vid älgjakten genom att slamra med kastrullock.

Han berättar också om när han och hans far skulle bruka jorden på ägor och upptäckte ett par märkliga stenar.

– De kom fram när vi grävde. När vi tittade närmare såg vi att det var två stenyxor. En vanlig och en som har använts till att urholka stockar med. Jag har kvar dem än. De är gjorda av flinta och det finns inte här, så materialet måste ha kommit med båt söderifrån.

Jan-Erik var i tonåren när fyndet gjordes och det var då som intresset för fornlämningar tog fart. Sedan dess har han hittat bosättningar, fångstgropar och en gravsättning.

– På 1980-talet gjorde jag och Lennart Sundqvist, som var arkeolog på Skellefteå museum, en inventering av fornlämningar här i trakten. Det finns 111 fångstgropar i en linje på sex kilometer från Åsträsket till Forstjärn. Samma sandås går från Robertsfors ända upp till fjälls och längst den finns det många, många gropar, men tyvärr har ingen tid att inventera dem.

OVANLIG GRAVSÄTTNING

Bosättningarna han har hittat tyder på att det fanns

JAN-ERIK TIPSAR

Leta fornlämningar i din skog

TITTA NEDÅT när du rör dig i skogen. Det som vid en första anblick verkar vara en hög med sten kan efter lite betraktelser visa sig vara en gammal husgrund eller en gravsättning. Det är lite som att plocka svamp – när du väl ställt in blicken och vet vad du ska titta efter är de lättare att upptäcka.

gott om människor här på stenåldern.

– Det har pratats om att det bodde enstaka jägare och fiskare här under den tiden, kanske runt 300 personer, men det jag har hittat tyder på att de var fler än så.

Tjusningen med att leta spår från förr och dokumentera dem på olika sätt ligger i att föra lämningarna vidare in i framtiden, anser Jan-Erik.

– Jag tycker att det gamla ska få finnas kvar.

Det fynd han är mest stolt över är den gravsättning som han och Lennart Sundqvist upptäckte. Kokgropar och bosättningar finns lite överallt menar han, men gravsättningar är ovanligare.

– Jag har röjt, planterat och kört timmer här jämt,

Jan-Erik Granström kan markerna utan och innan. På kartan pekar han ut var han hittat fångstgropar och andra fornlämningar.

men hade aldrig sett den tidigare. Vi upptäckte den runt 1988 när vi gjorde inventeringen av fångstgropar. Gravsättningen är absolut från stenåldern. Det ligger ju två bosättningar på sidan om och de är från samma tidsperiod och hör ihop.

På tal om fångst så har jakten också varit en stor del av hela hans liv. 1952 började Jan-Erik som hundförare och har sedan dess haft gråhund, lapphund och jämthund med sig ut i skogen. Men det började redan när han var tre-fyra år och följde med sin pappa som gjorde ripsnaror. Som åttaåring började han jaga ekorrar och under fem år sköt han 175 stycken.

– Jag sålde skinnen. Det sista fick jag 2 kronor och 75 öre för. Det var mycket pengar då för en skolpojke.

Att leva av det som naturen och djuren ger har genomsyrat det mesta. I hela sitt liv har han tagit hand om den skog som han så småningom ärvde av sin far. Røjning och gallring har han gjort själv och senast 2016 avverkade han på egen hand.

Nu har Jan-Erik dessvärre inte längre kroppen med sig. En inflammation i alla leder och muskler sätter för tillfället stopp för både jakt och skogsarbete, men han har hopp om att kunna bygga upp kroppen igen. Just nu har han dock lämnat över till nästa generation.

– Nu är det sonen som kan markerna. Tror han i alla fall, säger Jan-Erik och ler.

FAKTA

FORNLÄMNINGAR

FORNLÄMNINGAR ÄR SPÅR efter mänsklig verksamhet, som till exempel boplatser, gravfält och gruvor. En fornlämning har uppkommit före 1850 och skyddas av kulturmiljölagen.

En fornlämning får inte skadas. När du planerar en åtgärd i skogen som kan påverka en fornlämning måste du söka tillstånd från länsstyrelsen.

Läs mer på Riksantikvarieämbetets hemsida.

FÅNGSTGROPAR

FÅNGSTGROPAR ANVÄNDES oftast för att jaga älg. Man grävde djupa gropar som sedan täcktes med kvistar och annat material. När en älg trampade på gropen gick materialet sönder och älgen ramlade ner.

Groparna grävdes på strategiska ställen så att de spärrade av älgarnas vandringsstråk, ofta mellan sjöar eller vattendrag eller mellan två berg där älgarna vandrade. De placerades antingen ensamma eller i ett sammanhängande radsystem.

En fångstgrop kan du relativt lätt känna igen genom att det är en 0,5-2 meter djup grop med en vall av uppskottad jord runt om.

Jan-Erik har varit med och inventerat 111 gropar i området där han har sin skog.

– Vad grävde de med när de gjordes kan man undra? Skovelhorn från älg?

Investera smart inför din pension – få lägre skatt och större lugn

Många skogsägare som närmar sig pension känner oro inför sin framtida ekonomi. Vad händer om man behöver köpa en ny traktor eller lägga om taket på uthuset framöver – kommer man att ha råd med det?

– Gör investeringar innan du blir pensionär så får du skattemässiga fördelar och framför allt ett större ekonomiskt lugn, tipsar Jan Wiklund, skatteexpert på SkogensHus.

TEXT: KERSTIN OLOFSSON • ILLUSTRATION: PER MATSSON

Vilka är de vanligaste funderingarna bland skogsägare som närmar sig pension?

– De flesta vill inte jobba tills de är 65 eller 67 år, utan gå i pension lite tidigare. Då blir det ofta funderingar kring om man verkligen har råd och hur man bör planera sin ekonomi. Hur mycket pengar kommer egentligen att behövas? Tänk om pannan går sönder, om det blir något större fel på traktorn eller om ett hus behöver renoveras – vad händer då?

Det är vanligt att man känner oro för att man inte kommer att ha råd att uppdatera utrustning eller ta hand om byggnaderna på fastigheten när man blir pensionär och därmed får lägre inkomst. Många våndas också över att man kanske kommer att behöva leva snålt.

Jan Wiklund,
skatteexpert på
SkogensHus.

Vilket är ditt bästa råd?

– Om du har möjlighet kan det vara bra att göra investeringar i förtid. Rusta upp fastigheter och uppdatera din maskinpark så att du har fräscha grejer när du väl blir pensionär. Då vet du att du inte kommer att behöva göra några större renoveringar eller maskininvesteringar framöver.

En fyrhjuling brukar till exempel fungera utmärkt i 15–20 år, så om du köper en ny när du är drygt 60 år har du troligen en fräsch och fullt funktionsduglig fyrhjuling så länge du behöver en. Men självklart ska man inte göra onödiga inköp, utan tänka både ekonomiskt och hållbart. Och se till att dina gamla maskiner får komma till nytta hos någon annan, om de fortfarande fungerar.

Vad finns det för ekonomiska fördelar med att göra investeringar medan man fortfarande arbetar?

– Medan du arbetar har du större inkomster än när du är pensionär. Om du gör investeringar får du utgifter att kvitta mot inkomsterna och därmed minskar din skatt. Samtidigt skapar du en bra ekonomisk situation inför pensionen. Du kommer att klara dig med mindre pengar eftersom de stora investeringarna redan är gjorda. Kanske kan du till och med gå i pension något år i förväg när du ser att ekonomin är under kontroll.

Vad finns det mer för fördelar?

– Jag tycker att det allra viktigaste är känslan av trygghet och lugn. Det blir mycket mindre oro för ekonomin när man vet att det inte finns stora utgifter som väntar. Och om de stora jobben redan är gjorda kan man njuta mer av livet som pensionär.

Hur tänker du kring avverkningar när man närmar sig pension?

– Det är vanligt att man sparar på några skiften med äldre skog för att ha som säkerhet och sparbössa, men ibland finns det kanske bättre lösningar med tanke på riskerna för röta, granbarkborre, toppbrott och storm. Ofta kan det vara klokt att avverka den där gamla skogen och använda pengarna för att göra

4

TIPS INFÖR PENSIONEN

- Ibland kan det vara klokt att avverka gammal skog och använda inkomsterna till att göra investeringar inför framtiden. Rusta upp både byggnader, vägar och maskinpark.
- Har du vedeldning kan du passa på att investera i en värmepump, så slipper du hugga ved på gamla dagar.
- Många känner att de vill spara pengar till barnen, men du kanske inte behöver spara så mycket om du har investerat så att gården är fräsch och maskinerna är i bra skick?
- Att amortera bort lån är också ett bra tips när pensionen närmar sig. Fundera gärna över om du har möjlighet att göra det.

investeringar. Då får du samtidigt upp ny skog som nästa generation snabbare får nytta av.

Om du har lån på fastigheten kan du även fundera på att avverka för att amortera. Att vara skuldfri är en oerhört härlig känsla och dessutom får du en lägre månadskostnad framöver. Kanske blir det den sista pusselbiten för att du ska känna dig trygg med att kunna sluta arbeta något år tidigare?

Hur kan jag tänka om jag planerar ett generationsskifte?

– Har du ekonomisk möjlighet kan du ju passa på att göra investeringar ändå. Måla upp byggnaderna, se till att det finns en fräsch röjsåg och kör på några extra gruslass på skogsbilvägarna, så slipper barnen börja med att fixa sådana saker. Och den allra viktigaste investeringen inför ett generationsskifte är så klart att beställa en ny skogsbruksplan, om du inte redan har en som är relativt ny.

Sofia Johansson,
affärsstrateg vid SCA Skog

God efterfrågan men vikande trävarumarknad

Hur är läget på virkesmarknaden?

– Vi har haft en bra sommar med god efterfrågan på framför allt sågtimmer, då intresset för att bygga hemma har varit fortsatt stort. Det fanns en del farhågor om att den varma sommaren och risken för skogsbränder skulle påverka virkesflödet men så blev det inte. Både räddningstjänsten och skogsnäringen verkar ha dragit lärdom av erfarenheterna från brandsommaren 2018 och var mer förberedda och kunde agera snabbt vid tillbud.

Hur är efterfrågan på sågade trävaror?

– SCAs sågverk har sågat för fullt under sommaren och det är fortfarande en god efterfrågan på timmer, med fortsatt låga lager som följd. Men den coroneffekt som vi har haft, med en enormt stor efterfrågan på trävaror, ser ut att vända nu. Från flera håll på världsmarknaden kommer signaler om att trävarupriserna börjar gå ner.

Och hur är efterfrågan på massaved?

– Efterfrågan på massaved har varit bra och massabruken har en hög produktion, vilket främst beror på en bra efterfrågan på förpackningspapper. Samtidigt är tillgången på massaved fortsatt stor, med höga massavedslager, och den trenden ser ut att hålla i sig under hösten.

Hur tycker du att skogsägare bör tänka kring slutavverkning och gallring?

– Många skogsägare har främst fokus på slutavverkningar, och intresset att avverka är stort. Om du går i avverkningstankar är mitt råd att kontakta din lokala virkesköpare och prata om vad som är bäst för dig och din skog.

Vad händer framöver?

– Vi får hoppas att vi inte får en lika lång och blöt höst som i fjol, för det kan innebära svårigheter att avverka på vissa områden. När det gäller importved så fortsätter vi att ligga på en mycket låg nivå. Vi har en god tillgång på svensk råvara och vill främst förse våra industrier med virke från de norrländska skogarna.

Nya ansikten

MATS LINDFORS,
gruppchef Vindeln,
Robertsfors, Umeå

Jag bor i: Gulltjärn, Robertsfors kommun.

Bakgrund: Skogstekniker, har arbetat som virkesköpare och köpchef i drygt 20 år.

Familj: Fru, 3 utflugna barn, 4 barnbarn, 3 katter.

Det bästa med skog: Det är rogivande att själv "schåa på i skogen", att få vara med och forma skogen, men även årstidsväxlingarna.

Mitt råd till dig som äger skog: Fråga om råd, involvera dig själv och din familj.

Tre personer som jag vill ha med mig på en öde ö: Min fru = min livskamrat i vått och torrt, Hans Rosling = klok och entusiasmerande, för djupare diskussioner, och barnbarnet Eli 4 år för hans livsglädje.

Jag gillar: Människor som ger energi.

CHRISTOFFER LARSSON,
virkesköpare Örnsköldsvik

Jag bor i: Utby, en by ca en mil utanför Örnsköldsvik.

Bakgrund: Skogsmästare. Har tidigare jobbat som logistiker på Sveaskog och de senaste sex åren på AB Högland Såg & Hyvleri med flödet från skog till industri.

Familj: Min fru Linda, vår dotter på 2 år, 3 katter och 2 hästar.

Det bästa med skog: Tystnaden och lugnet, helst i samband med jakten eller en utflykt med bär- och svampplockning.

Det inspirerar mig i jobbet: Kontakten med markägare. Och affären, att båda parter blir nöjda med resultatet av skogen som har vuxit under lång tid.

Bästa köpet någonsin: Gården som vi bor på. Där trivs jag allra bäst.

Dold talang: Har en förmåga att lägga onödigt vetande på minnet.

ANDREAS BERGLUND,
virkesköpare i Timrå

Jag bor i: Sundsvall.

Bakgrund: Ekonom. Har jobbat inom bank i 16 år, varav de senaste 11 åren på Länsförsäkringar Bank där jag bl a jobbade med skog- och lantbrukskunder.

Familj: Min fru Jeanette, våra 2 barn, 2 whippethundar.

Om jag var ett träd skulle jag vara: Kanske en fjällbjörk. Jag är uthållig och trivs bra i hårt väder.

Favoritfilm: Nyckeln till frihet.

Det gör livet gott att leva: Turer med familjen vid fjällstugan i Storlien antingen på skidor, till fots eller med cykel. Att sedan koppla av framför brasan med något gott att äta och dricka.

Drömsemester: Italienska alperna.

JOHNNY BERGLÖF,
virkesköpare i Hudiksvall, Gnarp

Jag bor: På en gård i Njurunda söder om Sundsvall.

Bakgrund: Har de senaste 14 åren arbetat inom försäljning, bland annat med lantbruksmaskiner och transportbilar.

Familj: Flickvän, dotter, katt och hund.

För mig betyder skog: Naturupplevelser, rekreation och tillfällen att fota.

Bästa tipset för en höstutflykt: Fika i skogen en solig, vindstilla dag.

Det inspirerar mig i jobbet: Att skapa kundrelationer och friheten.

Person jag beundrar: Min pappa, otroligt snäll och hjälpsam men som tyvärr ej finns bland oss längre.

Bästa appen: Blocket, kanske kan fynda en fin traktor!

Om jag var en bil skulle jag vara: En mercedes GLE 400d, stark och snabb med otrolig komfort.

A woman with long blonde hair, wearing a dark green jacket and black pants, is sitting on the ground in a forest. She is holding a rifle with both hands, looking off to the side. The forest has many trees, some with green leaves and some with bare branches. The ground is covered with low-lying green plants and some dry leaves. The lighting is soft, suggesting an overcast day.

**REBECCA
JAGAR BJÖRN**

**"Det är okej att
vänta in ett läge
som känns tryggt
men ändå
spännande!"**

Det krävs mod och
självförtroende för att
jaga björn. Både av
människor och hundar.

Det vet Rebecca
Forsberg som jagar
björn i Norrbotten.

TEXT: ANN-KATRIN ÖHMAN
FOTO: SUSANNE LINDHOLM

FAKTA

FOTO: LEIF JOHANSSON

- I dag finns det cirka 2 900 björnar från Norrbotten i norr till Dalarna och Gävleborg i söder.
- Brunbjörnen i Sverige väger mellan 60 och 300 kilo. Rekordet för en hane är 343 kilo. Men när ungarna föds i idet är de lika små som marsvin.
- Björnar kan sätta i sig 184 000 blåbär per dag. Annan favoritmat är myror, älg- och renkalvar.
- På korta sträckor kan en björn springa 60 kilometer i timmen.

Källa: Naturvårdsverket,
Rovdjurscentrum

Det är en krispig dag i slutet av augusti. Vi är två mil utanför Jokkmokk och kör uppför ett brant berg, ovanför odlingsgränsen. En fantastisk utsikt öppnar sig, med blånande berg i horisonten. Uppe på berget växer låga björkar och hela marken är täckt av blåbärsris. Björnjakten pågår och för några dagar sedan fällde Rebeccas jaktkamrat en björn precis här.

– Vi fick tips om att en ren hade blivit påkörd av tåget här nedanför, så vi insåg att det fanns en chans att en björn skulle komma fram och äta av den. Två hundar spårade upp björnen och skällde ståndskall så att hundföraren kunde smyga fram och skjuta, berättar Rebecca.

Hon har förberett sig mentalt i 16 år för att någon dag skjuta en björn. Intresset för jakt fick hon av sin farfar i Öster-

våla i Uppland, när hon som barn följde med honom ut i skogen och jagade. Som 22-åring tog hon jägarexamen och började sedan jaga råbock i maj, vildsvin i augusti och älg under hela hösten.

Men med rötter och skog i Tornedalen hade hon alltid siktet på att jaga björn en dag. För fem år sedan flyttade hon upp till Jokkmokk för att bo med sin sambo och här deltar hon både i björn- och älgjakten och är även ordförande för jägarförbundet i Jokkmokk.

NÄRKONTAKT MED BJÖRN

Än så länge har hon inte skjutit någon björn, men hon har haft riktig närkontakt.

– Jag hade två hundar med mig och den ena kom rusande till mig och ställde sig mellan mina ben. Efter den kom en björn i full fart, men tvärstannade när den kom i mina spår, bara några meter bort.

Knottsvärmen som bodde på björnen flög in i mitt ansikte och förblindade mig helt. Jag stod helt stilla för att inte avslöja var vi stod. Hunden var också tyst och björnen lufsade vidare.

Björnjakt ställer stora krav på hundarna. De måste ha mental styrka och mod för att våga ställa en björn.

– Den måste våga spåra, ställa björnen men inte stå för långt bort. Om hunden står långt ifrån björnen blir det svårt för hundföraren att veta exakt var björnen befinner sig och det kan uppstå en farlig situation, säger Rebecca.

Det är också viktigt att både hund och hundförare har förtroende för varandra.

– En oerfaren hund kan bli osäker om den känner att hundföraren tvekar, vilket kan resultera i ett anfall från björnen. Det krävs mycket träning med till exempel permobjörn, som är en uppstoppad björn

Rebeccas tips vid björnjakt:

- Avstå att skjuta om du är osäker.
- Lär känna din hund. Tänk att den kan ha upptäckt björn om den börjar bete sig på något annorlunda sätt.
- Om man är ute själv, utan hundförare, måste man ha kontaktat ett tränat hundekipage ifall man till exempel råkar skadeskjuta en björn.
- Gå inte ensam och sök en påskjuten björn.

i kombination med en ombyggd permobil och som används för att träna jakthundarnas psyke. Permobjörnen både rör på sig och låter som en björn. Jag har också varit i Junsele djurpark och genomfört ett björnhundstest med mina hundar.

NATURUPPLEVELSER I FOKUS

Även om Rebecca drömmer om att få skjuta en björn så är det inte det viktigaste.

– Jakt handlar inte om att man är fixerad vid vapen eller så. Tjusningen med jakt handlar ju om att få vara ute, att få vara tillsammans med likasinnade och ha roligt. På jakt kan man vara sig själv och njuta av naturen, utan krav på prestationer. Det är okej att vänta in ett läge som känns tryggt men ändå spännande!

Under björnjakten är det en hundförare som går med sina hundar medan Rebecca och de övriga i jaktlaget sitter

på var sitt pass. Precis som hundarna måste ha rätt psyke, måste också björnjägarna ha självförtroende.

– Det gäller att träna för att inte vara rädd. Om det uppstår en situation ska agerandet sitta i ryggmärken, det är därför skytteträningen är så viktig.

Inom Jägarförbundet i Jokkmokk finns en tjejgrupp, där björnjägaren Marita Nordqvist försöker peppa fler kvinnliga jägare att våga jaga björn. De har bland annat haft skjutövningar där de har skjutit på 80, 40 och 20 meters avstånd.

– Det är ett bra initiativ och det vore roligt om vi blev fler tjejer, säger Rebecca.

LEDER INVENTERING

Just nu är det mycket i livet som handlar om björnar för Rebecca. Under några månader är hon nämligen projektledare för en björninventering som Länsstyrelsen

i Norrbotten gör.

– Vi hoppas få in så mycket spillningsprover som möjligt. Av spillningen går det sedan att få fram dna som bland annat berättar om art, individ och släktskap.

Resultaten sätts in i en beräkningsmodell som ger en skattning av björnstammens storlek. Det går också att se den geografiska spridningen. Om man noterar streckkoden på svarsformuläret kan man sedan söka rätt på information om "sitt prov" i databasen Rovbase.

– Enligt den senaste björninventeringen, som gjordes 2016, fanns det 500 björnar i Norrbotten. Det ska bli jättespännande att se vad som har hänt med populationen sedan dess, säger Rebecca.

Hjärtat klappar lite extra bland blåbären och kråkbären. Men i dag ger sig ingen nalle till känna.

En smal bäck rinner genom skogen och traktplaneraren bedömer hur bred kantzon som bör lämnas när det är dags att avverka i området.

– Just här finns det inte någon självklar gräns. Hade man planerat för naturhänsyn ända från föryngring och röjning så hade det redan funnits en tydlig avgränsning, men nu gäller det att göra en avvägning och hitta en bra balans, säger Jan Forsberg.

Proffsig planering banar väg för produktion och naturhänsyn

De allra flesta skogsägare vill både ha en hög virkesproduktion och lämna en bra naturhänsyn när de brukar sin skog. Det innebär en rad beslut om hur skogen bör skötas och hur naturhänsynen bör prioriteras.

– Ibland är det ganska svåra avvägningar, men SCA har traktplanerare som är specialister på att få till en bra helhetslösning, säger Jonas Arvidsson, marknadschef vid SCA Skog.

TEXT: KERSTIN OLOFSSON • FOTO: HENKE OLOFSSON

När du har gjort upp med din virkesköpare om att avverka ett bestånd så är det en av SCAs traktplanerare som sköter planeringen inför att maskinlaget ska komma och börja avverka.

– Med skogsägarens önskemål som grund gör jag en noggrann plan, utifrån skogens förutsättningar. Jag planerar bland annat hur maskinerna ska köra till trakten, var virket ska ligga och hur marken bör föryngras. Jag hittar även en

bra avvägning för naturhänsynen, säger Jan Forsberg, som jobbar som traktplanerare i Bjurholm med omnejd.

Traktplanerarna lämnar tydliga instruktioner till maskinlaget, som får en digital karta med gps-punkter och skriftliga kommentarer. Dessutom sätter planerarna snitslar i skogen.

–Vi gör ett gediget underlag, men våra välutbildade och engagerade maskinförare fattar också en rad viktiga beslut under arbetets gång, säger Jan.

SKAPA VARIATION

När man lämnar naturhänsyn skyddar man bland annat skogens vattendrag och skapar en större variation när det gäller trädens ålder och dimensioner. Man bevarar och förstärker också sådant som det finns för lite av i dagens skogar, som till exempel död ved och områden med mycket lövträd. Skogsvårdslagen ställer vissa krav på naturhänsyn, men man kan också välja att lämna mer än så.

Rent generellt finns det inte något motsatsförhållande mellan virkesproduktion och naturhänsyn, utan det går bra att kombinera för det mesta. Men det gäller att fatta

Sälgar lämnas alltid kvar, liksom rönnar. De är de trädslag som blommar först på våren och därför är de viktiga för humlor och andra pollinerare som är hungriga och behöver näring efter vintervilan.

kloka beslut och att anpassa hänsynen noggrant efter varje område.

– Själva grunden i planeringen handlar om att se till att det blir en bra virkesproduktion – för det är den som skapar lönsamhet i skogsbruket och gör att skogsägare kan lämna en bra naturhänsyn, säger Jan.

BRA PRIORITERINGAR

På större delen av trakterna kan man för det mesta bedriva ett skogsbruk med en hög tillväxt av tall eller gran, som sedan kan avverkas med god ekonomi. Samtidigt tar man naturhänsyn genom att till exempel lämna kantzoner mot vattendrag och myrar, gynna lövträd i blöta områden, lämna grupper av träd och friställa sälgar och rönnar och låta dem växa vidare.

– Det är i kantzonerna som man lämnar kvar flest träd och därmed de högsta värdena, så här gäller det att tänka till ordentligt. Man får jobba med de naturliga förutsättningarna och oftast ger det sig nästan självt, säger Jan och fortsätter:

– De områden där det är viktigt att lämna kantzoner och annan hänsyn är ofta marker som av olika anledningar är svåra att föryngra med barrträd. Det kan till exempel vara hållmarker, våtmarker, myrar och områden nära vattendrag. På sådana marker är det en hög risk att misslyckas med föryngringen och samtidigt finns det ofta naturvärden, så att lämna dem är en bra prioritering mellan produktion och naturhänsyn. ➡

– Det är viktigt att få igång en bra virkesproduktion, så att man kan lämna en bra naturhänsyn. Det gäller att tänka på både tillväxt och naturvärden redan från start, säger Jan Forsberg, en av SCAs traktplanerare.

– Tänk igenom vad du vill med din skog, resonera med din virkesköpare och berätta om dina mål. Det är utgångspunkten för det arbete som traktplaneraren sedan gör inför din avverkning, säger Jonas Arvidsson, marknadschef vid SCA Skog.

Att gynna lövträd i luckor där det inte kommer gran eller tall är ett effektivt sätt att skapa variation i skogen, och hålla uppe virkesproduktionen.

Men i andra fall finns det inte lika tydliga gränser eller särskilda naturvärden, och då är traktplanerarnas specialistkompetens extra viktig.

– Genom sin gedigna kunskap kan de lättare göra bra gränsdragningar och hitta balansen för en bra helhetslösning, säger Jonas.

PLANERING GENOM ALLA STEG

Men planeringen för naturhänsyn görs inte enbart när det är dags att avverka. Precis som vid skogsskötsel i övrigt krävs det planering vid alla steg, från markberedning och plantering till röjning och gallring. Och i alla steg tänker man på att hänsynen ska vara funktionell.

Vid föryngring gäller det främst att undvika att markbereda och föryngra inom vissa områden. Vid röjning kan det till exempel handla om att släppa upp lövträd i luckor där det inte kommer någon tall eller gran, att redan då prioritera lövträd i fuktiga områden, att inte röja alls i vissa områden och att skapa varierade kantzoner. Om man jobbar på det här sättet så har man tydliga kantzoner redan när det är dags för en första gallring. Dessutom gör kantzonerna så stor naturvårdsnytta som möjligt redan från start.

– Målet för de flesta skogsägare är att kombinera en bra naturhänsyn med en hög virkesproduktion, och med ett genomtänkt arbetssätt brukar det fungera alldeles utmärkt, avslutar Jonas.

Noggrann planering för överfarter

IBLAND BEHÖVER SKÖRDAREN och skotaren passera ett vattendrag för att kunna avverka och transportera ut virke. Då är det mycket viktigt att varken vattendraget eller marken intill tar skada. Att få till bra överfarter är en viktig del i SED-metoden, som SCA arbetar med för att skona marken från körsador. SED står för Skonsam Effektiv Drivning och

planering är en central del för att få ett bra resultat.

– Under traktplaneringen ser jag ut det bästa stället för att göra överfarten, där marken är så fast som möjligt för att hålla för på- och avfarter. Sedan gör avverkningslaget antingen broar av virke från avverkningsområdet eller så tar de med sig flyttbara broar, säger Jan Forsberg.

Viktiga val när bäckar ska skyddas

En smal bäck slingrar sig genom skogen. När det är dags att avverka i området behöver den skyddas och traktplanerarna har den viktiga uppgiften att dra gränsen för hur bred kantzonen längs bäcken bör vara.

TEXT: KERSTIN OLOFSSON • FOTO: HENKE OLOFSSON

Vid bäckar avverkar man inte ända fram, utan lämnar kantzoner med träd och buskar.

– Det är viktigt att bäckarna skuggas så att det inte blir för varmt för öringsyngel, insekter och andra organismer som lever där. De kvarlämnade träden och buskarna släpper också ner löv, barr och annat organiskt material som ger näring till insekter och andra djur i vattnet, förklarar Jan.

Kantzoner sparas framför allt för att skydda vattendragen, men ofta är bäckskogarna i sig också värdefulla biotoper, med ett rikt växt- och djurliv.

EN BÖLJANDE LINJE

Att lämna en kantzon är alltså självklart, men det brukar inte vara lika enkelt att säga hur bred den bör vara.

– Det finns inte något exakt mått, utan man behöver avgöra bredden utifrån naturens förutsättningar på varje enskild plats. Ofta gör man inte en rak gräns, utan en böljande linje. Kantzonen kan vara 5 meter på ett ställe och 15 på ett annat, säger Jan.

För att avgöra kantzoniens bredd tittar traktplaneraren bland annat på hur fuktig marken är, eventuella naturvärden och risken för körskador.

– Men jag tittar också på möjligheterna att lyckas med en bra föryngning. Kring ett vattendrag kan det till exempel vara blött inom ett större område, inte bara alldeles nära bäcken. Då bör man inte markbereda där och det kan vara svårt att lyckas med en föryngning av barrträd. Det är ett utmärkt tillfälle att i stället låta lövträden växa upp naturligt så att det skapas ett lövdominerat område, till nytta för många växter och djur, säger Jan och fortsätter:

– Du sparar därmed in kostnaden för markberedning och plantering inom ett område där det ändå varit stor risk att misslyckas med föryngningen. Samtidigt gör du en bra insats för den biologiska mångfalden.

ORÖRT INTE ALLTID BÄST

Det är inte heller självklart att man alltid bör lämna en kantzon helt orörd. Om det växer både barr- och lövträd där kan det vara en fördel att plocka ut en del granar för att gynna lövträden.

– På så sätt ökar man naturvärdena samtidigt som man får ut virke. Det kan också vara så att det växer granar alldeles i kanten mot bäcken och då är det ofta bra att plocka bort dem för att inte riskera att de blåser omkull. En rotvälta intill bäcken kan orsaka slambildning under många år och det är inte alls bra. Så orört är inte alltid bäst!

FOTO: MAGNUS EKLUND

Andreas Lindgren är en riktig mångsysslare. Han brukar familjens skog ute på öar i Luleå skärgård, kör grävmaskin och fraktar maskiner med pråm.

Dessutom är han fiskare. Under några intensiva veckor på hösten fiskar han den exklusiva Kalixlöjrommen.

– Det är tack vare den som vi fortfarande har yrkesfiskare som kan leva och verka i Norrbottens skärgård, säger han.

TEXT: ANN-KATRIN ÖHMAN
FOTO: SUSANNE LINDHOLM

Andreas Lindgren är en av 35 yrkesfiskare i Norrbotten som har tråltillstånd för att fiska Kalixlöjrom.

Andreas varvar med

Det är mörkt ute när Andreas lämnar Brändö hamn i Luleå skärgård med sin trålbåt tidigt en morgon i september. Prick klockan sju på morgonen får trålen sänkas ner, enligt en överenskommelse som yrkesfiskarna i Norrbotten har gjort. Sju timmar senare måste den tas upp.

– I dag kommer jag att hålla mig ganska nära hamnen så det räcker att åka klockan fem, men vissa dagar när jag beger mig längre bort i skärgården, startar jag redan klockan tre på natten.

SILVRIGA LÖJOR

Dimman ligger tät över Tistersöfjärden. Ekolodet visar att det ska finnas fisk här och Andreas vevar ner trålen. Sakta, i bara två knops hastighet, kör han runt i en cirkel. Det är vanligast att fiska i par genom att dra trålen mellan två båtar, men Andreas fiskar ensam.

– Det finns egentligen inga fördelar med det, jag måste både hålla koll på trålen och köra båten. Dessutom är det inte lika säkert att vara ensam ute till havs, så jag hoppas att jag så småningom kan gå ihop med någon annan.

När han vevar upp trålen har han ingen aning om hur mycket fisk det är i den. Men snart syns gott om glänsande, silvriga löjor. Gång på gång drar han upp trålen med en lyftkran och släpper ut fiskarna i bingar som vardera rymmer ett halvt ton.

Den här dagen blev det en bra fångst – sju bingar siklöja.

skogsbruk löjromsfiske

– Det var en riktigt bra dag i dag, sju bingar. Ibland får jag bara tre bingar och ibland fastnar trålen i lerbotten. Man kan råka ut för alla möjliga missöden.

TRADITION I SLÄKTEN

Det är rommen som är eftertraktad. Andreas äter gärna själva löjan också, helst med löksås och potatis, men traditionen att äta fisken har allt mer dött ut och löjorna säljs nu som djurfoder efter att rommen har klämts ut.

– Det tycker jag är synd när vi i dagens samhälle pratar om att äta insekter för att få i oss proteiner. Varför inte börja servera löja på skolbispisningar och på sjukhus? Den är jättegod.

När båten glider i land vid fyra-tiden på eftermiddagen står pappa Bengt Lindgren redo att köra fisken till löjbodan. Löjromsfisket har en lång tradition i släkten. Andreas farfar trålade efter siklöja på 1960-talet och på 1980-talet fiskade hans pappa och farbröder. På söndagarna följde Andreas med sin pappa och fiskade.

– Jag blev sur om mina föräldrar inte väckte mig när de tyckte att det blåste för mycket.

Tack vare löjromsfisket finns det fortfarande yrkesfiskare i Norrbotten. Under några intensiva veckor på hösten drar de in en stor del av årets omsättning. På vintern ägnar sig många åt skogsbruk och snöröjning innan strömmingsfisket drar i gång i maj och sedan övergår i laxfiske under sommaren.

MIX AV SYSSELSÄTTNINGAR

– Man måste ha en mix av olika sysselsättningar för att klara sig. Jag satsar mycket på snöröjning och grävjobb med grävmaskin. Och direkt när fisket är över i november börjar jag jobba i skogen. Jag röjer och gallrar och gör ved. Jag värmer mitt hus enbart med ved, så det går åt en del.

Familjen äger mycket skog ute på öar, vilket ställer särskilda krav vid avverkningar. Traditionellt har skogsägarna själva avverkat och kört timmerlass med traktor över isen på vintern, för att sedan sälja virket från

Det är mycket skoj och skratt i löjbodan medan rommen kläms ur löjorna.

fastlandet. Genom åren har Andreas investerat i tre pråmar och åtar sig nu uppdrag åt skogsbolag för att frakta maskiner och bränsle till öar i Luleå skärgård.

– Nästa gång det är dags för en avverkning kommer vi nog att anlita ett skogsbolag och frakta ut maskinerna åt dem, säger han.

GAMMALT HANTVERK

Skogsarbetet har sin tjusning, med det är någon speciellt med löjromsfisket. Och fisket engagerar många. Framåt kvällen fylls löjbodan med bland annat pensionärer och skolungdomar som arbetar med att klämma ut rommen ur löjorna. En av dem är Lena Windstam.

– Jag gick i pension för tre år sedan, så det är jätteroligt att ha något att göra och tjäna lite extra pengar. Vi har det så trevligt i löjbodan, skojar och pratar med varandra.

På plats finns också Andreas mamma Christin Lindgren och sambon Kristin Rensfeldt som har löj-

bodans viktigaste jobb – att vispa rommen.

– Det är fantastiskt att få lära sig ett sådant gammalt hantverk som det här är. Jag har lärt mig av min svärmor som lärde sig av sin svärmor, säger Kristin.

Efter vispningen saltas rommen och ställs i kylrummet innan den förpackas och fryses ner. Kunderna är grossister i både Norrbotten och södra Sverige. En del restauranger köper också rommen direkt.

– Det brukar vara stor efterfrågan från gourmetrestauranger i Stockholm och Göteborg, säger Andreas.

För sambon Kristin väntar nattjobb inpå småtimmarna för att hinna med att ta hand om all rom. För Andreas är det däremot dags att gå och lägga sig redan vid niotiden, så han orkar upp till fisket nästa morgon. Förhoppningsvis väntar ännu en dag med riktigt god fångst.

FAKTA OM KALIXLÖJROM:

- Kalixlövrom är ursprungsskyddad av EU sedan 2010, precis som champagne och parmaskinka.
- Endast rom från siklöja bearbetad inom Haparanda, Kalix, Luleå och Piteå kommun får kallas Kalixlövrom.
- I Norrbotten finns 35 yrkesfiskare med trålltillstånd.
- Fisket startar i slutet av september och pågår några veckor framåt.
- Det enda som tillsätts i rommen är fyra procent salt.
- De kända krögarna Tore Wretman och Werner Vögeli gjorde Kalixlövrommen känd som en delikatess på 1970-talet.

FOTO: TOMAS GUNNARSSON

Ny kalender visar kvinnor i skogsnäringen

NYKS, nätverket för yrkesverksamma kvinnor och icke-binära i skogsbranschen, och maskintillverkaren Ponsse ger ut en väggkalender tillsammans. För ett par år sedan fick Ponsse mycket kritik när de gav ut en skogsmaskinskalender med lättklädda kvinnor. Nu gör de om och gör rätt tillsammans med NYKS. Bilderna i den nya kalendern visar kvinnor i olika situationer där de arbetar med skogsmaskiner eller annat som berör skogsnäringen.

– Vi vill arbeta för en jämställd skogsbransch. Ponsse tog till sig av kritiken och har arbetat med sin värdegrund. Det är roligt att vi nu gör en kalender tillsammans, säger Anna Schönström, ordförande i NYKS och områdesansvarig vid SCA Skog. Kalendern kan beställas via www.nyks.se

"Det är en jättesatsning på att undanhålla förnybar råvara från en värld som ska ställa om för att hantera växande klimathot. "

Skogsindustrierna kommenterar regeringens budgetsatsningar för skogen och skogsnäringen den 14 september. Läs mer på skogsindustrierna.se

Bok om Skogsmulle lär barn om allemansrätten

MED DEN NYA BOKEN "Skogsmulle och besökarna på ön" vill Friluftsfrämjandet öka barns kunskap om allemansrätten. Läsarna får bland annat förståelse för varför man inte alltid får gå iland på en ö och varför hundar måste vara kopplade under vissa tider av året.

– Det är en rolig och spännande bok som lockar barn till nyfikenhet, kärlek och empati för naturen och samtidigt sätter den allemansrätten i sitt sammanhang, säger Emelie Thorngren på Friluftsfrämjandet.

Fortsatt stora betesskador

ELVA PROCENT av den tall som står i ungskogar i norra Sverige skadades av älg och andra hjorddjur under det senaste året. Det är långt över målnivån på max fem procent.

Årets inventering av älgbetesskador för de fyra nordligaste länen visar att skadorna ligger på samma nivå som under fjolåret. Skadorna är ojämnt fördelade i landskapet vilket innebär att vissa markägare får bära en stor del av bördan med mycket höga skadenivåer.

Betesskadorna på ungskog leder till en försämrad kvalitet och minskad tillväxt i skogen, vilket ger ekonomiska förluster för skogsägaren och samhället.

Källa: Skogsstyrelsen

Grattis trissvinnare!

Rätt svar på förra numrets korsord var "Död ved myllrar av liv" och "Skogen ger många jobb".

Stort grattis till Ruben Gustafsson, Christina Stoor och Bror Andersson som vinner två trisslotter var.

Fråga en expert

Tips om Skogsvinge!

Den här gången svarar Åsa Walker, verksamhetsutvecklare vid SCA Skog, på frågor om SCAs digitala tjänst Skogsvinge.

- Jag har nyligen blivit skogsägare och jag vill kunna använda mig av Skogsvinge. Varför ser jag inga uppgifter?
- Jag vill att min dotter ska få tillgång till Skogsvinge även om det är jag som äger fastigheten. Hur ordnar jag det?
- Jag har sålt skogen men mina uppgifter finns kvar i Skogsvinge, varför?

SKOGSVINGE UTGÅR

FRÅN lagfarna ägare i

Lantmäteriets register.

När du har förvärvat en skogsfastighet så är det

alltså först när du har fått lagfarten på fastigheten, och därmed är taxerad ägare i Lantmäteriets register, som du kan logga in i Skogsvinge. Efter som fastigheten då är kopplad till ditt personnummer loggar du enkelt in med ditt BankID.

Det här betyder att innan Lantmäteriet är klar med lantmäteriförrättningen på din fastighet så syns inget i Skogsvinge. Tyvärr är det svårt att säga hur snabbt det går innan processen är klar och registret är uppdaterat. Det kan ta från några månader till över ett år, beroende på hur komplicerad förrättningen är. I vissa fall kan vi manuellt skynda på processen, skicka en förfrå-

gan till skogsvinge@sca.com. Ett annat sätt att komma åt Skogsvinge i väntan på förrättningen är att du får en fullmakt för att logga in på den tidigare ägarens personnummer. Så prata med den förra ägaren!

Fullmaktblankett är också det som gäller om du vill att en annan person (till exempel en familjemedlem) ska få tillgång

till Skogsvinge. Då måste du fylla i och skicka in en underskriven fullmaktblankett till oss. Fullmaktblanketten finns på skogsvinge.se under "Vanliga frågor och svar".

För dig som har sålt en fastighet finns din profil kvar i Skogsvinge så länge du är ägare av skogsfastigheten enligt Lantmäteriets register.

Vad vill du veta?

Ställ en fråga till SCAs experter inom t ex skogsvård, markjuridik och naturvård! Mejla till info.skog@sca.com.

FOTO: MICHAEL ENGMAN

I nästa nummer!

Graningelaget fixar **finna gallringar**

Fritt fram i skogen med snöskor

Röjningsjobb **lockade Andreas att köpa skog**

Bröderna som gör **exklusiv grillkol** av björk

Naturvårdstipset

Kanske någon av de sällsynta skapaniamossorna flyttar in om du lägger några stockar i bäcken? Om du inte har sådan tur så har du i alla fall gynnat fiskar, musslor och insekter.

Så gynnar du sällsynta mossor

De sällsynta små skapaniamossorna ställer höga krav på sina livsmiljöer. De växer bara på hård, död ved som tidvis översvämmas av vatten.

– Genom att lägga några stockar i en bäck kan du hjälpa mossorna att hitta platser där de trivs, tipsar Askia Sandberg, en av SCAs naturvårdsspecialister.

TEXT: KERSTIN OLOFSSON

Det finns flera olika arter av skapania och tre av dem* är så pass sällsynta att Naturvårdsverket har tagit fram ett åtgärdsprogram för att gynna dem. Mossorna är mycket små, från enbart någon millimeter upp till 1,5 centimeter, och de är helt beroende av att veden som de växer på periodvis översvämmas av vatten.

– Översvämningarna gör bland annat att skapanian får mindre konkurrens från arter som är mer dominerande men samtidigt mer känsliga för översvämning, förklarar Askia.

STÄDA INTE I BÄCKAR

När man hittar död ved som naturligt har ramlat ner i en bäck eller å kan man

Svämsskapania

lockas att plocka upp den för att det ska se snyggt och prydligt ut, men det bör man alltså inte göra.

– Nej, låt död ved ligga kvar i vattnet – den gör väldigt stor nytta där. Det är också bra om du aktivt lägger i några trädstammar. Du kan antingen själv lägga i några stockar eller passa på att be skördarförarna ordna det om du gör en avverkning i närheten av en bäck, tipsar Askia.

Använd helst stammar av tall eller gran. Stockarna bör läggas så att en del av dem är i vatten och en del är i luften.

– Lägg dem på lite olika sätt och se till att inte hela stockarna är dyngsura, utan att delar av dem har möjlighet att torka upp emellanåt. Det är bra att både ta några klenare stockar och några som är lite grövre, säger Askia.

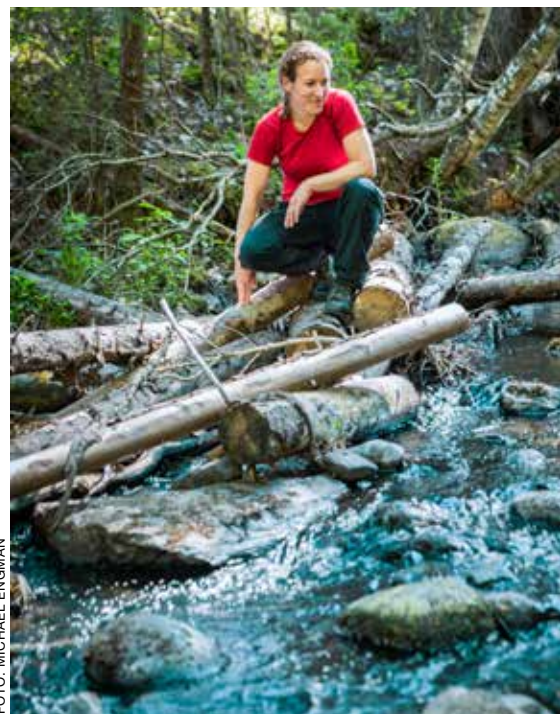

FOTO: MICHAEL ENGMAN

Det här är en åtgärd som kräver tålamod, eftersom det tar lång tid för mossorna att etablera sig. Om någon skapania flyttar in till din iordningställda växtplats så är det kanske dina barn som får nöjet att se det.

GYNNAR ÄVEN FISK OCH INSEKTER

– Men du kan glädja dig åt att det finns andra positiva effekter, som kommer mer direkt. När bark, barr och löv ramlar ner i vattnet ger det bland annat näring till musslor, sländor och andra insekter.

Stockarna kan också skapa lite dämning och se till att det både blir forsande och mer stillastående vatten i bäcken. På det viset skapar du mikromiljöer som är bra för öring och andra fiskarter som kan finnas i din bäck. Det stillastående vattnet blir bra yngelplatser och även platser där fisken kan stå och jaga, medan forsarna syresätter vattnet och transporterar bort slam.

– Variation är alltid bra för den biologiska mångfalden, konstaterar Askia.

**Timmerskapania, mikroskapania och svämsskapania.*